

VELFÆRDSBEGREBET I DEN ØKONOMISKE TEORI SIDEN 1920 *

Af N. G. BOLWIG **

Undersøgelsens genstand og metode.

1. Den del af den økonomiske teori, der har anvendt velfærdsbegrebet på en central måde, d.v.s. på en sådan måde, at ordet »velfærd« er forekommet i centrale præmisser og konklusioner, er blevet betegnet velfærdsøkonomien eller velfærdsteorien.

Det er denne undersøgelses mål at søge at bestemme betydningen af velfærdsbegrebet ud fra dets placering i nogle af de vigtigste teoremer i velfærdsteorien. Problemet er med andre ord at finde ud af, hvad »velfærd« er. Til brug for denne begrebsbestemmelse er i udstrakt grad anvendt en sproglig-analytisk metode, der bedst kan karakteriseres ved, at det begreb, der er undersøgelsens genstand, *in casu* »velfærd«, bestemmes ud fra dets funktion i de sproglige udsagn, i hvilke velfærdsteoriene får formelt udtryk.

Fremstillingen gør ikke krav på at være udtømmende, idet kun nogle af de vigtigste bidrag, der i den betragtede periode er ydet til udvikling af velfærdsteoriene, er analyseret.

2. Den her foretrukne metode til bestemmelse af velfærdsteoriernes indhold ud fra en analyse af de centrale konklusioners sproglige indhold rejser problemet om begrebsdefinitioners funktion i teoretisk økonomisk analyse.

G. C. Archibald [1] pp. 318-320 anser det for hensigtsmæssigt i velfærdsteorien at skelne mellem en essentialistisk og en nominalistisk opfattelse af definitionsprocessen. I henhold til den essentialistiske opfattelse foreligger

* Tildelt Zeuthen-prisen. Bedømmelsesudvalget bestod af Socialøkonomisk Samfunds formand, cand. polit. Reinhard Lund (formand), mag. art. fru Else Zeuthen, professor Poul Milhøj og lektor Erling Olsen. Om Zeuthen-prisen se iøvrigt under »Meddelelser og Oversigter« i dette hefte.

** Sekretær i Det økonomiske Råds sekretariat, cand. polit. – Lektor Erling Olsen har vist mig den venlighed at gennemdrøfte en række af de i artiklen omhandlede problemer med mig.

VELFÆRDSBEGREBET I DEN ØKONOMISKE TEORI SIDEN 1920 *

Af N. G. BOLWIG **

Undersøgelsens genstand og metode.

1. Den del af den økonomiske teori, der har anvendt velfærdsbegrebet på en central måde, d.v.s. på en sådan måde, at ordet »velfærd« er forekommet i centrale præmisser og konklusioner, er blevet betegnet velfærdsøkonomien eller velfærdsteorien.

Det er denne undersøgelses mål at søge at bestemme betydningen af velfærdsbegrebet ud fra dets placering i nogle af de vigtigste teoremer i velfærdsteorien. Problemet er med andre ord at finde ud af, hvad »velfærd« er. Til brug for denne begrebsbestemmelse er i udstrakt grad anvendt en sproglig-analytisk metode, der bedst kan karakteriseres ved, at det begreb, der er undersøgelsens genstand, *in casu* »velfærd«, bestemmes ud fra dets funktion i de sproglige udsagn, i hvilke velfærdsteoriene får formelt udtryk.

Fremstillingen gør ikke krav på at være udtømmende, idet kun nogle af de vigtigste bidrag, der i den betragtede periode er ydet til udvikling af velfærdsteoriene, er analyseret.

2. Den her foretrukne metode til bestemmelse af velfærdsteoriernes indhold ud fra en analyse af de centrale konklusioners sproglige indhold rejser problemet om begrebsdefinitioners funktion i teoretisk økonomisk analyse.

G. C. Archibald [1] pp. 318-320 anser det for hensigtsmæssigt i velfærdsteorien at skelne mellem en essentialistisk og en nominalistisk opfattelse af definitionsprocessen. I henhold til den essentialistiske opfattelse foreligger

* Tildelt Zeuthen-prisen. Bedømmelsesudvalget bestod af Socialøkonomisk Samfunds formand, cand. polit. Reinhard Lund (formand), mag. art. fru Else Zeuthen, professor Poul Milhøj og lektor Erling Olsen. Om Zeuthen-prisen se iøvrigt under »Meddelelser og Oversigter« i dette hefte.

** Sekretær i Det økonomiske Råds sekretariat, cand. polit. – Lektor Erling Olsen har vist mig den venlighed at gennemdrøfte en række af de i artiklen omhandlede problemer med mig.

der på forhånd en intuitiv forståelse af betydningsindholdet af det foreliggende begreb. Definitionen af begrebet består da i ved hjælp af andre begreber at udtrykke udtømmende, hvad det betragtede begreb dækker over. Definitionen er da mere eller mindre »rigtig«, alt efter hvor tæt det ved den sproglige udredning (definitionen) er lykkedes at nå til det intuitivt opfattede begreb.

Efter den nominalistiske opfattelse er begrebet blot at betragte som en bekvem kort skrivemåde for et længere udtryk, hvis betydning er nøje fastslået. Begrebet »den økonomiske velfærd forøges« erstatter da det længere udtryk »samfundets realindkomst forøges og/eller fordelingen af samfundets realindkomst forbedres«. Forudsætningen for, at begrebet har mening, må da blive, at det udtryk, for hvilket begrebet er en kort skrivemåde, har en mening. Udtrykket »samfundets realindkomst forøges« bliver nemlig på sin side en kort skrivemåde for f.eks. »dette indeks, som er konstrueret på den og den måde, er blevet større«.

I denne fremstilling er det blevet anset for mest hensigtsmæssigt at betragte udtryk som »den økonomiske velfærd er forøget« og »den økonomiske velfærd er maksimeret« ud fra den nominalistiske definitionsopfattelse. Indtil det af konklusioner og teoremer fremgår, hvad udtrykkene dækker over, anses de for at være fuldstændigt uden indhold. Først ved at tømme de sætninger, udtrykkene optræder i, for de omliggende ord, bliver det muligt at bestemme betydningen af udtrykkene. Begrebet eller udtrykket er med andre ord indtil dets betydningsbestemmelse gennem de sætninger, det forekommer i, et *tabula rasa*.

3. En fremstilling efter historisk-kronologiske retningslinier har kun fundet sted inden for de enkelte hovedteorityper. Hovedsynspunktet for analysen gør det mest hensigtsmæssigt at klassificere de teorier, der er medtaget i analysen, i to hovedgrupper, velfærdsmaksimeringsteorier og velfærdsforøgesteorier. Den sidstnævnte gruppe af teorier er klassificeret efter, om der til afgørelse af, om en velfærdsforøgelse har fundet sted, udelukkende er anvendt effektivitetskriterier eller en kombination af effektivitets- og fordelingskriterier. De rene effektivitetskriterieteorier lader sig igen inddele i teorier med enkelte, dobbelte og flerdobbelte kriterier.

1920 er taget som udgangspunkt, fordi A. C. Pigou i sin bog »*The Economics of Welfare*« [20] fra dette år i udstrakt grad anvendte ordet »welfare« som grundbegreb. Tidligere anvendtes ordet kun lidt til analytiske formål, hvorimod begreber som »happiness«, »satisfaction« og »utility« benyttedes i de typer af sætninger, som senere betjente sig af velfærdsbegrebet. Pigou anvendte begreberne »welfare«, »satisfaction« og »benefit« tilsyneladende synonymt og dannede dermed en overgang til den mere udstrakte brug af begrebet »welfare« på de andre nævnte begrebers bekostning.

Der skal ikke her gås nærmere ind på årsagerne til velfærdsbegrebets sejr over de hidtil foretrukne begreber, men trangen til at lægge afstand til den forkætrede utilitaristiske økonomis terminologi har sikkert været medvirkende til indførelse af et begreb, der på daværende tidspunkt endnu var forholdsvis ukompromitteret.

Velfærdsmaksimering.

4. A. Bergsons [5] formulering af de *nødvendige* betingelser for maksimal økonomisk velfærd i 1938 var en syntese af diskussionen om disse såkaldte optimumsbetingelser, der havde sin oprindelse i oplæg af A. Marshall [16] pp. 413-15, 526-27, App. XIV, og V. Pareto [19]. Ved hjælp af sin opfindelse socialvelfærdsfunktionen, der må karakteriseres som en metode snarere end som en ny teori, placerede Bergson alle de vigtigste optimumsteorier inden for sin egen mere generelle teori. Hans mest generelle velfærdsfunktion har udseendet:

$$W = W(x_1, y_1, a_1^x, b_1^x; \dots; x_i, y_i, \dots; \dots; x_n, y_n, a_n^x, b_n^x, a_n^y, b_n^y; C^x, D^x, C^y, D^y; r, s, t, \dots)$$

idet symbolerne betyder:

- x_i : mængden af konsumgodet x , der tilfalder individet i .
 y_i : » » » y , » » » i .
 $a_i^x, a_i^y, b_i^x, b_i^y$: mængden af arbejdsarterne a og b , der udføres af individet i produktionsvirksomhederne X og Y .
 C^x, C^y : mængden af den materielle produktionsfaktor C , der anvendes i produktionsvirksomhederne X og Y .
 D^x, D^y : mængden af den materielle produktionsfaktor D , der anvendes i produktionsvirksomhederne X og Y .
 r, s, t, \dots : andre elementer end de nævnte, der påvirker velfærden W .

I velfærdsfunktionen W samles alle de elementer, som påvirker samfundets velfærd. Begrebet »samfundets velfærd« er da et sammenfattende udtryk for de størrelser, der indgår i W -funktionen. I den generelle form, velfærdsfunktionen ovenfor har, kan den ved yderligere specifikation anvendes til at beskrive alle velfærdsteorier før Bergson, herunder i denne forbindelse særligt velfærdsmaksimumsteoriene.

Som W -funktionen er opstillet, kan der i begrebet »velfærd« indgå hvad som helst, man finder det for godt at udfylde funktionen med. Velfærdsbegrebet udfyldes, efterhånden som elementerne r, s, t, \dots specificeres. Er r, s, t, \dots givne størrelser, får velfærdsfunktionen formen

$$E = E(x_1, y_1, a_1^x, \dots; \dots; C^x, D^x, C^y, D^y).$$

Denne funktion kaldes af Bergson selv for »Den økonomiske velfærdsfunktion«. Ændringer i samfundets økonomiske velfærd E antages med denne funktionsspecifikation udelukkende at afhænge af ændringer i de i funktionen indgående variable. At størrelser som r, s, l, \dots er givne indebærer, at der til enhver kombination af disse størrelser svarer en bestemt økonomisk velfærdsfunktion.

Bergsons hensigt med opstillingen af den økonomiske velfærdsfunktion E er at muliggøre først udledningen af de mest generelle *nødvendige* betingelser for, at samfundets økonomiske velfærd er maksimal, og dernæst fastlæggelsen af de værdidomme, der er nødvendige ud over de generelle optimumsbetingelser til afledningen af de mere specielle betingelser for maksimal økonomisk velfærd, som er angivet af *Marshall-Pigou-Kahn, Pareto-Barone* og *Lerner*. Det er klart, at Bergson og de øvrige nævnte optimalteoretikere ikke har anvendt begrebet »maksimal økonomisk velfærd« til at beskrive den samme ting. De har alle betjent sig af samme begreb, men forskellene i begrebsindhold afdækkes først af Bergson.

5. Af velfærdsfunktionen E udleder Bergson under visse bibetingelser (givne mængder af de materielle produktionsfaktorer og givne produktionsfunktioner) de generelle *nødvendige* betingelser for, at funktionen har maksimum. Disse optimalbetingelser kan formuleres på mange måder; Bergson deler dem selv op i tre grupper: *konsum-, arbejdsudbuds- og produktionsbetingelser*. Konsumbetingelserne kræver, at den marginale økonomiske velfærd for samfundet med hensyn til det af et individ forbrugte gode x eller y skal være den samme for ethvert individ. Arbejdsudbuds-betingelserne kræver analogt, at den (negative) marginale økonomiske velfærd for samfundet med hensyn til den af et individ præsterede arbejdsydelse skal være den samme for ethvert individ i samfundet. Produktionsbetingelserne deles i betingelser, der angiver tilpasningen mellem den indsatte arbejds-mængde og det fremkomne produkt, og betingelser, der beskriver forholdet mellem lønnen og værdien *for samfundet* af det grænseprodukt, arbejdsindsatsen frembringer. Det første sæt produktionsbetingelser kræver, 1) at velfærds*gevinsten* for samfundet ved konsumet af de goder, der er produceret ved en marginal forøgelse af arbejdsindsatsen, skal være lig det velfærd*stab*, den ekstra arbejdsindsats har medført for samfundet. Det andet sæt produktionsbetingelser kræver, 2) at lønnen for hver arbejdstype skal være lig den samfundsmæssige værdi af arbejdets grænseprodukt.

Bergson angiver kun de nødvendige, men ikke samtidig de tilstrækkelige betingelser for velfærdsmaximum. Tilbage står nemlig problemet om at vælge mellem forskellige mulige indkomstfordelinger, der – under opfyldelse af de nødvendige betingelser for velfærdsmaximum – står åbne for samfundet. Dette valg kræver ifølge Bergson en værdidom, men han kommer

ikke nærmere ind på, hvordan denne værdidom skal indpasses i hans velfærdsfunktion.

Et Bergson-velfærdsmaksimum er forskelligt fra alle tidligere definerede velfærdsmaksima derved, at det udtrykkeligt har taget den mulighed i betragtning, at der kan forekomme »external economies or diseconomies« i konsum, arbejdsudbud og produktion.

En nærmere undersøgelse af velfærdsmaksimumsbegrebet hos *Pareto* og *Pigou* vil vise, hvordan disse begreber adskiller sig fra Bergsons med hensyn til behandlingen af fordelingsproblemet og af »external economies«.

6. *Pareto's* velfærdsmaksimum er karakteriseret ved dels at se bort fra muligheden af »external economies«, dels at lade spørgsmålet om fordelingen stå åbent. Hos *Pareto* er det således udelukket, at et individs konsum af et gode kan have en skadelig eller gavnlig virkning for andre individer, ligesom han mener, at man skal producere, indtil den *private* værdi af grænseproduktet er lig aflønningen til produktionsfaktoren. Bergson hævder heroverfor, at produktionen skal fortsætte, indtil den *samfundsmæssige* værdi af grænseproduktet (d.v.s. den *private* værdi af grænseproduktet korrigeret for skadelige eller gavnlige virkninger for samfundet af produktionen) er lig produktionsfaktor aflønningen. Medens altså den *paretianske* produktionstilpasning forudsætter, at det fysiske grænseprodukt multipliceres med markedsprisen, følger af Bergsons optimumsbetingelser, at det skal multipliceres med en samfundsøkonomisk »skyggepris«, hvis størrelse afhænger af betydningen af »external economies« og »external diseconomies« i produktionen. For arbejdsudbudet gælder en analog betragtning, idet *Pareto* også her udelukker »external economies or diseconomies«.

I forbindelse med behandlingen af fordelingsspørgsmålet vil det være formålstjenligt at søge at beskrive *Paretos* velfærdsmaksimum nøjere. Ifølge *Pareto* forstås ved velfærdsmaksimum *en situation, hvor intet individ kan stilles bedre, uden at mindst ét individ stilles dårligere*. Det sæt optimumsbetingelser, der tilfredsstiller *Paretos* definition, ligner Bergsons, men adskiller sig fra disse ved at udelukke muligheden af »external economies«.

I den *paretianske* definition af velfærdsmaksimum indgår der implicit to værdidomme:

- (1) Et individ stilles bedre, når det bevæger sig til en højereliggende indifferenskurve.
- (2) Samfundet stilles bedre, når ét individ stilles bedre, uden at et andet individ stilles dårligere.

En situation, hvor *Paretos* velfærdsmaksimum ikke er nået, er altså i forhold til maksimumssituationen karakteriseret ved, at mulighederne for bevægelser til højereliggende indifferenskurver ikke er udtømte for samtlige

samfundets medlemmer. Sådanne bevægelser til højereliggende indifferenskurver for et eller flere individer er måske mulige, fordi produktionen yderligere kan forøges med den givne bestand af materielle produktionsfaktorer, fordi nogle individer ikke fuldt ud har tilpasset deres arbejdsudbud til aflønningen, eller fordi enkelte individer endnu ikke har udnyttet alle deres muligheder for ved bytte med andre individer at komme op på et højere indifferensniveau. En situation, hvor samtlige sådanne muligheder er udtømte, kaldes af Pareto for et velfærdsmaksimum.

Imidlertid findes der mange forskellige realindkomstfordelinger, der alle tilfredsstillere Paretos definition af et velfærdsmaksimum. Hvilken af disse fordelinger må nu betragtes som *maksimum maximorum*?

Pareto [19] pp. 91, 93-94 selv antager, at realindkomsten er fordelt »*sui-vant la règle qu'il plaira d'adopter*«, medens Barone [4] p. 246, der udviklede Paretos optimalbetingelser nærmere, indtager det standpunkt, at realindkomsten er fordelt efter »*ethical criteria*«. For at nå det absolutte velfærdsmaksimum blandt alle de velfærdssituationer, som tilfredsstillere de nødvendige betingelser, må der altså fældes endnu en værdidom til afgørelse af, hvilket af de uendeligt mange velfærdsoptima der er det bedste.

I F. Zeuthen's »Videnskab og Velfærd« [31] pp. 35-36 gives to fortolkninger af Pareto:

- 1) Kun sådanne forandringer, der gavner nogle uden at skade andre, er velfærdsfremmende [31] p. 35.
- 2) Velfærdsmaksimum er ikke nået, så længe der kan foretages forandringer, som gavner nogle uden at skade andre. (Frisch's fortolkning; [31] p. 36).

Ved at vælge fortolkning 1) forsvarer velfærdsøkonomen *status quo*'s indkomstfordeling som den bedste; Pareto ville kræve, at denne fordeling også var den bedste »*sui-vant la règle qu'il plaira d'adopter*«, hvilket ikke behøver at gælde for den indkomstfordeling, der hersker i *status quo*. Fortolkning 1) må således anses for en fejlfortolkning af Pareto. Ved at vælge Frisch's fortolkning udelukker man ikke på forhånd, at også andre ændringer end de under 1) nævnte kan være velfærdsfremmende, f.eks. en ændring, der bringer indkomstfordelingen i overensstemmelse med »den antagne regel« eller »de etiske kriterier«. Frisch's fortolkning af Paretos fordelingsregel synes derfor at ligge nærmest Paretos egne intentioner.

7. Pigou [21] pp. 131-143 har som den første ved sin definition af velfærdsmaksimum taget hensyn til forekomsten af »external economies or diseconomies« i produktionen, men ikke i arbejdsudbud og konsum. Endvidere har han udtrykkeligt taget stilling til fordelingsproblemet ved at hævde, at opnåelse af den maksimale velfærd må kræve, at det ikke er muligt ved overførsel af indkomst fra én person til en anden at forøge sam-

fundets samlede velfærd. Det nærmere indhold af dette fordelingsteorem vil blive analyseret i forbindelse med gennemgangen af Pigou's definition af en velfærdsforbedring.

Velfærdsforøgelse.

8. Det var en mangel ved velfærdsmaksimumsanalysen, at den ikke kunne vurdere, hvilken af to suboptimale situationer der var bedst i velfærdsmæssig henseende. I det virkelige økonomiske samfund var den praktiske problemstilling nemlig oftest den, at man fra én situation, hvor optimalbetingelserne ikke var opfyldt, skulle bevæge sig til en anden situation, hvor de heller ikke var realiserede. Til hjælp ved besvarelsen af det spørgsmål, hvilken af sådanne situationer der velfærdsmæssigt er den bedste, er der ydet bidrag både fra teorier, der negligerer fordelingsproblemerne, og fra teorier, i hvilke en vurdering af indkomstfordelingen er indbygget.

Vi skal først se på den rene kompositionsteori, der er fremsat af *Kaldor* og *Hicks* og udbygget af *Scitovsky*, *Samuelson* og *Gorman*, og dernæst undersøge en række teorier, der bygger på et dobbelt kriterium for, at en velfærdsforøgelse har fundet sted, et effektivitetskriterium kombineret med et fordelingskriterium.

9. *Kaldor's definition af velfærdsforøgelse.* *N. Kaldor* [12] gav i 1939 en definition af, hvornår samfundets velfærd var blevet forøget. Baggrunden for en analyse ad de kaldorske linier var dels kritikken af de interpersonelle nyttesammenligninger, dels de i praksis uopfyldelige krav, den paretianske optimumsanalyse stillede. Kaldor mente, at spørgsmålet om interpersonelle nyttesammenligninger var irrelevant for hans velfærdsanalyse, og at den ved at angive de tilstrækkelige betingelser for en velfærdsforøgelse var mere praktisk anvendelig end den paretianske.

En undersøgelse af, hvad det er for et velfærdsbegreb, Kaldor bruger, afslører, at han har brugt forskellige sproglige udtryk til at beskrive, hvad han mener med, at samfundets velfærd er forøget. Følgende udtryk synes synonyme med udtrykket »forøgelse i samfundets velfærd«:

- (1) »increase in physical productivity«,
- (2) »increase in aggregate real income«,
- (3) »increase (in) the sum total of wealth«,
- (4) »(if it is) *possible* to make everybody better off than before, or at any rate to make some people better off without making anybody worse off«,
- (5) »in order to establish his (i.e. the economist) case, it is quite *sufficient* for him to show that *even if* all those who suffer as a result are fully compensated for their loss, the rest of the community will still be better off than before«.

Anvendes den af *Archibald* [1] foreslåede metode til bestemmelse af forskellige velfærdsteoriens indhold, får vi Kaldor's velfærdsforbedringsbegreb bestemt således:

»Samfundets velfærd er større i situation II end i situation I.«

= »I situation II er det *muligt* at stille nogle bedre, end de var stillet i situation I, uden at nogen stilles dårligere, end de var stillet i situation I.« (4)

= »Det er muligt for dem, der vinder (d.v.s. stilles bedre) ved en bevægelse fra situation I til situation II, at kompensere dem, der taber ved forandringen, således at vinderne dog alligevel efter en eventuel kompensation er bedre stillet i situation II, end de var i situation I.« (5)

Til udtrykkene (1), (2) og (3) giver Kaldor kun den i (4) og (5) indeholdte fortolkning, hvorfor disse to forklaringer har dannet udgangspunkt for vor formelle definition.

Kaldor's teori er blevet kaldt »teorien om hypotetisk kompensation«. Hvorvidt den kompensation, som vinderne skal kunne give taberne, faktisk skal gives eller ej, tilkommer det ifølge Kaldor ikke økonomen at tage stilling til. Økonomen skal blot betegne en foranstaltning som velfærdsfremmende, såfremt den giver en sådan *mulighed* for kompensation.

10. *Hicks's kriterium for velfærdsforøgelse.* *J. R. Hicks* [10] gik i 1939 ind for Kaldor's »hypotetiske kompensation« som et egnet kriterium til at undersøge alternative økonomiske situationers effektivitet. I 1940 [11] foreslog han at anvende et indeks for samfundets realindkomst som kriterium for, om samfundets velfærd var forøget. Gælder uligheden $\sum p_2 q_2 > \sum p_2 q_1$, hvor p_2 og q_2 angiver priser og mængder for situation II, og q_1 er mængderne i situation I, er ifølge Hicks samfundets realindkomst større i situation II end i situation I. Hicks tager i modsætning til Kaldor situation II som udgangspunkt for en undersøgelse af en bevægelse fra II til I og finder, at I repræsenterer en mindre realindkomst – som målt ved hans indeks – end II. Hicks' verbale formulering af indekstalkriteriet viser, at han mener det samme som Kaldor med sit kriterium; han indfører ganske vist udtrykkeligt begrebet »samfundets realindkomst«, men bruger det synonymt med begrebet »økonomisk velfærd« hos Kaldor. Desuden anvender han som mål for samfundets realindkomst indekstal, hvor priserne i udgangssituationen II bliver de vægte, der anvendes til vurderingen af, om II er bedre end I.

11. *Scitovsky's dobbelte effektivitetskriterium.* *T. Scitovsky* [28] kritiserer Kaldor's (og dermed Hicks') princip for en velfærdsforøgelse i 1941, idet han påviser, at det er utilstrækkeligt, også som rent effektivitetskriterium. Efter at samfundet nemlig i henhold til Kaldor's definition af en velfærdsforøgelse har bevæget sig fra I til II, hvor det er *muligt* at stille alle

bedre, end de var stillet i situation I, kan det vise sig, at med den *faktiske* fordeling af goderne (realindkomsten) i II og det dertil svarende relative prisforhold for goderne, vil det være *muligt* under visse forhold at flytte fra den faktiske situation II tilbage til I og derved stille alle bedre, end de faktisk var stillet i II.

I virkeligheden anvender Scitovsky blot Kaldor-kriteriet dobbelt, idet kriteriet for – efter at have nået den faktiske situation II – at vælge situation I for situation II er identisk med det kriterium, der fik Kaldor til at vælge II for I. Scitovsky afslører altså, at anvendelsen af Kaldor-kriteriet *kan* føre til den konklusion, at II er bedre end I, og at I samtidig er bedre end II. Løsningen på dette tilsyneladende paradoks er, at der anvendes to forskellige sæt relative priser som vægte ved de to sammenligninger af situationerne I og II, nemlig de relative priser (bytteforhold) i de to situationer. En formulering af Scitovsky's definition af en velfærdsforøgelse må således kræve, at situation II fremstår som den bedste i henhold til Kaldor-kriteriets anvendelse både på en bevægelse fra I til II og en bevægelse fra II til I. Den stringente formulering af Scitovsky's begreb velfærdsforøgelse kommer derfor til at lyde: »Velfærden er større i situation II end i situation I, hvis det er *muligt* i situation II at stille »alle« (d.v.s. mindst én) bedre, end de var stillet i den oprindelige situation I, medens det samtidig er *umuligt* med II som udgangspunkt at stille alle i situation I bedre, end de faktisk er stillet i situation II«.

Medens Kaldor (og Hicks) var af den opfattelse, at når kriteriet var opfyldt, så kunne økonomien uden videre anbefale at flytte til den nye produktions- og fordelingssituation, var Scitovsky mere forsigtig i sin konklusion. Ikke blot skærpede han nemlig med sit dobbelte Kaldor-kriterium kravet til en velfærdsforbedring i effektivitetsmæssig henseende, men han fremhævede også, at selv når dette dobbelte kriterium var opfyldt, fulgte det ikke uden videre, at den nye situation II kunne anbefales. For man måtte udtrykkeligt gøre opmærksom på kriteriets begrænsning som effektivitetskriterium og påpege nødvendigheden af at vurdere den nye situation også under hensyntagen til den nye indkomstfordeling, den resulterede i.

12. *Samuelson's kritik af Kaldor-Hicks-Scitovsky-kriterierne.* Efter en diskussion i 1940'erne mellem *Kuznets*, *Little* og *Hicks* om indekstals signifikans som mål for samfundets realindkomst fulgte i 1950 *P. A. Samuelson's* [25] pp. 1-21 kritik imod Hicks' (og dermed Kaldors) og Scitovskys definitioner af en forøgelse i samfundets realindkomst (velfærd). Som en konsekvens af sin kritik forsøger Samuelson at opstille, hvad han kalder mere acceptable definitioner af en realindkomstforøgelse (velfærdsforøgelse).

a. Til brug for sin kritik og analyse anvender Samuelson en såkaldt »*utility-possibility-function*« [25] fig. 4, der er gengivet som fig. 1. Begrebet

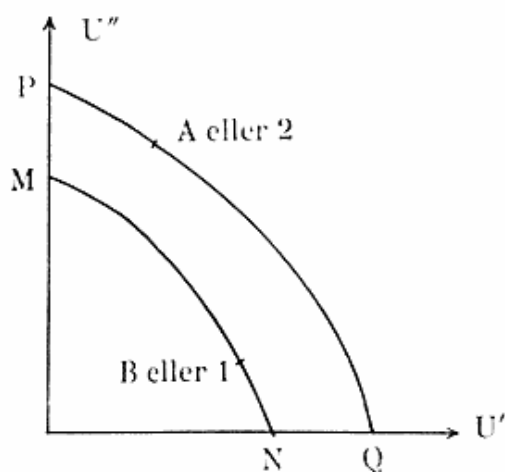

Fig. 1

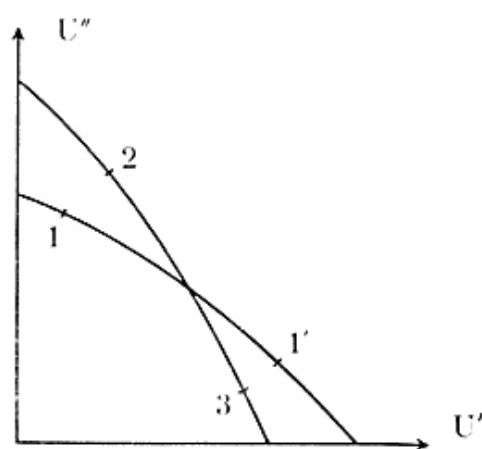

Fig. 2

er forkortet til *u.p.funktion*. Det antages, at samfundet består af to individer, hvis ordinale nytte af givne godemængdekombinationer fremstilles ved monotont faldende u.p.funktioner. På U' - og U'' -akserne måles individerne 1 og 2's ordinale nytte. At nytten måles ordinalt vil sige, at der for individet kun rangordnes alternative godekombinationer efter nyttemålestokken større-mindre. Punkt A's u.p.funktion PQ (se fig. 1) angiver alle de bytteoptimale fordelinger, der er mulige mellem to individer af et givet godebundt A. Et andet godebundt B, der rummer mindre af ethvert gode end godebundtet A – eller i hvert fald mindre af mindst ét gode – må have en u.p.funktion MN, der i hele sit forløb ligger under funktionen for A, såfremt hvert individ har en positiv nytte af større mængder af ethvert gode, og enhver fordeling af bundterne, som funktionerne afbilder, er bytteoptimal. De afsatte punkter A og B i fig. 1 viser den *faktiske* fordeling af de to godebundter A og B og betegnes i det følgende som henholdsvis 2 og 1.

b. *Kritikken af Hicks' (og Kaldors) kriterium*. Hicks' 1940-definition af en realindkomstforøgelse fra 1 til 2 lyder i Samuelsons omskrivning i u.p.funktions-termer: »Hvis vi kan være sikre på, at hverken punkt 1 – den faktiske fordeling af B-godebundtet – eller nogen omfordeling deraf ligger nordøst for punkt 2, hvilket ville indebære, at begge individer *kunne* stilles bedre i 1 end i 2, så defineres punkt 2 at repræsentere en forøgelse i realindkomst (velfærd) over punkt 1«.

Samuelsons bevis for, at indeksekriteriet $\sum p_2 q_2 > \sum p_2 q_1$ faktisk sikrer, at punkt 1 ikke kan ligge nordøst for punkt 2, d.v.s. i et område, hvor *begge* individer *kan* stilles bedre, udelades, hvorimod hans angreb på Hicks' definition af velfærdsforøgelse følges.

Hicks' definition fører i fig. 1 til, at B repræsenterer et fald i realindkomst i forhold til A, men alligevel kan det ene individ godt *faktisk* være dårligere

stillet i punkt A end i punkt B. Endvidere dækker opfyldelsen af Hicks' kriterium både over tilfælde, hvor de to u.p.funktioner skærer hinanden – uden at B-punktet dog derved kan komme til at ligge nordøst for det faktiske A-punkt –, og det tilfælde, hvor punkt A's u.p.funktion i hele sit forløb ligger uden for punkt B's. De to typer af tilfælde, der tilfredsstilles af Hicks' definition, er illustreret af henholdsvis fig. 2 og fig. 1. I fig. 1 er der for punkt A's u.p.funktions vedkommende mere af ethvert gode, medens der i fig. 2 er mere af nogle goder, mindre af andre.

Samuelson foreslår som en konsekvens af sin kritik af Hicks' definition af en realindkomstforøgelse en strengere definition, som tilfredsstilles af fig. 1-situationen, men ikke af fig. 2-situationen: »Samfundets *potentielle* realindkomst (velfærd) er forøget fra punkt B til punkt A, hvis punkt A's u.p.funktion i hele sit forløb ligger uden for punkt B's«. Samuelsons krav til en potentiel realindkomstforøgelse er med andre ord, at der i den foretrukne situation er mere af mindst ét gode og ikke mindre af noget andet gode. Men kræves denne definition anvendt, sikrer Hicks' indekstakriterium ikke længere, at en realindkomstforøgelse – som defineret af Samuelson – foreligger; thi indekstakriteriet var jo ikke i stand til at skelne situationspar af typen i fig. 1 fra situationspar af den i fig. 2 illustrerede type.

Kaldors kriterium rammes også af Samuelsons kritik, da det reelt har samme indhold som Hicks'. I fig. 1 og 2 er den faktiske 1-fordeling Kaldors udgangspunkt; da punkt A's (el. punkt 2's) u.p.funktion ligger nordøst for punktet B (eller 1), er Kaldor-kriteriet opfyldt.

c. *Kritikken af Scitovskys kriterium.* Scitovskys dobbelte effektivitets-kriterium krævede, at det måtte være muligt i situation 2 at stille alle bedre, end de var stillet i situation 1, samtidig med at det måtte være umuligt at stille alle i situation 1 bedre, end de faktisk var stillet i situation 2.

For punkterne 1 og 2 i fig. 2 er Scitovskys dobbelte kriterium opfyldt, for punkterne 1 og 3 derimod ikke. Alligevel tilfredsstiller hans dobbelte kriterium ikke Samuelson, der kræver, at punkt 2's u.p.kurve i hele sit forløb skal ligge uden for punkt 1's. Medens nemlig Scitovskys kritik af Kaldor og Hicks gik ud på, at de syntes at tillægge den faktiske indkomstfordeling i situation 1 – og de deraf følgende relative priser – særlig betydning som grundlag for en relativ vurdering af de to situationers velfærdsniveau, kritiserer Samuelson Scitovsky for af alle mulige indkomstfordelinger at tillægge indkomstfordelingen i 1 for en evt. omfordeling og/eller indkomstfordelingen i 2 for evt. omfordeling en særlig afgørende betydning, idet kun disse to indkomstfordelinger med tilhørende relative prissæt kommer på tale som vurderingsgrundlag.

Til sikring af, at punkt A's u.p.funktion ligger helt uden for punkt B's, må der foretages et uendelig stort antal tests med Scitovsky-dobbeltkriteriet.

Denne påstand er fremsat af Samuelson, men *Gorman*¹ indvender hertil, at Scitovsky-dobbeltkriteriet anvendt til valg mellem successive situationspar kan føre til kontradiktoriske resultater. Kontradiktionen er først udelukket, såfremt der er mere af »ethvert« gode (d.v.s. mere af mindst ét gode og ikke mindre af noget andet) i situation 2, end der er i 1.

Samuelsons fortjeneste ligger i at have påvist, at Kaldor-Hicks' og Scitovskys kriterier for velfærdsforøgelse bygger på henholdsvis én og to indkomstfordelinger og dertil svarende sæt af relative priser for de to givne godebundter, hvilket gør kriteriernes anvendelse vilkårlig, al den stund andre indkomstfordelinger og sæt af relative priser ud af de uendeligt mange mulige i lige så høj grad som de to udvalgte (den ene) kunne gøre krav på at danne grundlag ved sammenligningen mellem de to godebunders relative velfærdsniveau. Skulle imidlertid Samuelsons krav opfyldes, ville anvendelsen af kriteriet til praktiske formål umuliggøres, idet det aldrig vil være muligt at tage hensyn til alle teoretisk mulige indkomstfordelinger af de givne godebundter.

At Samuelsons strengere definition af velfærdsforøgelse ikke tager hensyn til fordelingsproblemet og derfor må katalogiseres som et rent effektivitetskriterium ses af, at en bevægelse fra én situation til en anden, hvor der er mere af alle goder, men hvor det ene individ i ydertilfældet berøves hele sin realindkomst til fordel for det andet individ, efter Samuelsons definition må karakteriseres som en *potentiel realindkomstforøgelse*. At tale om en potentiel realindkomstforøgelse, hvor det ene individ i den faktisk opnåede situation slet ikke får nogen andel i goderne, viser ensidigheden og utilstrækkeligheden af at arbejde med rene effektivitetskriterier ved bestemmelsen af velfærdsforbedringer.

d. »*Situation-utility-possibility-functions*«. Samuelson retter selv den indvending imod sin egen strengere definition af en potentiel realindkomstforbedring, at skærpelsen af definitionen ikke er radikal nok. For antagelsen om, at produktmængderne i de to betragtede produktionssituationer er givne størrelser, er vilkårlig. I stedet for disse produktmængder kunne uendeligt mange alternative produktmængdekombinationer være fremstillet med de *givne* mængder produktionsfaktorer, der har fremstillet de givne alternative produktmængder.

Til brug for forståelsen af dette forhold indfører han en distinktion mellem *punkt A's* u.p.funktion og *situation A's* u.p.funktion. Med førstnævnte udtryk menes den u.p.funktion, der begrænses af den givne produktmængdekombination, medens der ved *situation A's* u.p.funktion menes den u.p.funktion, der begrænses af de til rådighed værende givne produktionsfaktor-

1. Jfr. *Mishans* 1960-Survey-artikel [17]; *Gormans* bevis findes i *Oxford Economic Papers*, 1955, side 25.

mængders forskellige mulige produktionsmængdekombinationer. U.p.funktionen for *situation A* bliver således indhyldningskurve for alle mulige u.p.-funktioner af A-punkter, hvor hvert punkt svarer til en given produktmængdekombination, der må opfylde produktionsoptimalbetingelserne. Et vilkårligt punkt på situation A's u.p.funktion må derfor fortolkes som den maksimale nytte, det ene individ kan opnå, når det andet individ har en given nytte, under forudsætning af, at alle bytte- og produktionsalternativer er mulige. Grænsen for situation A's u.p.funktion sættes da af den givne mængde produktionsfaktorer og den givne teknik. Til en større mængde produktionsfaktorer eller til en bedre teknik (el. organisation) svarer altså en situationskurve, der er beliggende længere mod nordøst i diagrammet.

Samuelson konkluderer, at hans egen først opstillede definition ikke engang sikrer en gyldig slutning om forøgelse af den potentielle realindkomst i det tilfælde, hvor der i situation 2 er produceret mere af begge goder end i situation 1, altså hvor *punkt-u.p.funktionen* for 2 ligger helt uden for *punkt-u.p.funktionen* for 1. Kun hvis situation 2's *situations-u.p.funktion* i hele sit forløb ligger uden for situation 1's *situations-u.p.funktion*, kan man være sikker på, at også situation 2's *punkt-u.p.funktion* i hele sit forløb ligger uden for situation 1's *punkt-u.p.funktion*.

Vanskeligheden i Samuelsons definition nr. 2 af »forøgelse i potentiel realindkomst« bliver da, at en velfærdsforøgelse åbenbart kun foreligger, såfremt enten mængden af produktionsfaktorer er vokset eller teknikken eller organisationen forbedret. Kun derved kan nemlig en *situations-u.p.funktion* forskydes udad.

Med opstillingen af *situations-u.p.funktionen* som det geometriske sted for den samtidige opfyldelse af produktions- og bytteoptimalbetingelserne ved givne mængder produktionsfaktorer, given teknik og organisation og under alle mulige fordelinger af produktionsresultatet mellem to individer knytter Samuelson tråden mellem velfærds maksimumsteoriene og velfærdsforbedringerne. Det i Samuelsons øjne uacceptable i de velfærdsforbedringsteorier, der udelukkende bygger på effektivitetskriterier, kommer da til at bestå i, at definitionerne af velfærdsforbedringer (incl. hans egen definition nr. 1) ikke udtømmer mulighederne for velfærdsforbedringer i begge situationer, hvorved en sammenligning af de to situationer ikke bliver éntydig.

13. *Teorier med kombinerede effektivitets- og fordelingskriterier.* De hidtil behandlede velfærdsbegreber har kun sigtet imod at rangordne forskellige velfærdssituationer i effektivitetsmæssig henseende, hvorimod spørgsmålet om en rangordning i fordelingsmæssig henseende har stået åbent. En særstilling indtager derfor sådanne velfærdsteorier, hvor der i kriteriet for en velfærdsforbedring indgår både en effektivitetsbetingelse og en fordelings-

betingelse. En velfærdsforbedring foreligger i henhold til denne gruppe af teorier kun i de tilfælde, hvor effektivitetsbetingelsen er opfyldt, samtidig med at den nye situation i fordelingsmæssig henseende anses for i en eller anden forstand at være bedre end – eller i hvert fald ikke dårligere end – udgangssituationen.

14. *A. C. Pigous* teori om betingelserne for forøgelse af den økonomiske velfærd er den første i denne række af teorier. I »The Economics of Welfare« fra 1920 [20] I, IV, § 4, hedder det i »hovedtese I«, at enhver foranstaltning, der forøger »national dividend« (realindkomsten), i almindelighed vil forøge »economic welfare«, forudsat at den til den forøgede realindkomst svarende øgede arbejdsindsats er frivillig, at fordelingen ikke forringes, og at svingningerne i »landets konsumérbare indkomst« ikke forøges. I det følgende skal det antages, at ændringer i arbejdsindsatsen altid er frivillig, samt at problemet om den over tiden svingende nationalindkomst udelades, da det fører over i en dynamisk velfærdsanalyse, som falder uden for denne oversigt over det statiske velfærdsbegrebs udvikling. Tilbage står altså betingelsen om, at fordelingen af realindkomsten ikke må ændres i skadelig retning, hvis en forøgelse i den totale realindkomst skal kunne karakteriseres som en forøgelse af den økonomiske velfærd.

Hovedtese II [20] I, IV, § 8 hævder, at enhver foranstaltning, der forøger den del af »national dividend«, der modtages af fattige personer, i almindelighed vil forøge »economic welfare«, forudsat at »national dividend« ikke formindskes.

Med de ovenfor foretagne begrænsninger i analysen af *Pigous* velfærdsforøgelsesbegreb må en definition af *Pigous* udtryk: »Samfundets økonomiske velfærd er forøget« lyde således: »Enten er samfundets realindkomst blevet forøget, uden at fordelingen er blevet forringet, eller også er ved given nationalindkomst indkomstfordelingen blevet forbedret i den forstand, at en større del af nationalindkomsten tilfalder de fattige«.

Den følgende analyse forsøger først at klarlægge, hvad *Pigou* mener med en forøgelse i »national dividend«, og undersøger derpå, hvad der nærmere må forstås ved en forøgelse i den del af »national dividend«, der tilfalder de fattige [21] pp. 51-52 og [25] pp. 21-29.

For det enkelte individ er realindkomsten forøget, hvis det af to godekombinationer realiserer den af individet mest foretrukne.

For samfundet som helhed er realindkomsten forøget fra én periode til en anden, såfremt folk ved en given fordeling af købekraften er villige til at betale en større total sum for at beholde de i den sidste periode nyttilkomne goder, end de vil betale i alt for at beholde de goder, der falder bort ved bevægelsen fra periode I til periode II.

Vanskeligheden ved denne definition af ændringer i den totale realindkomst, der har lighed med *Marshalls* konsumentoverskudsbegreb, er for

praktiske formål, at det definerede begreb ikke kan observeres. I stedet for at fortsætte med denne »ideelle« definition af en forøgelse i samfundets realindkomst, anvender Pigou som »praktisk« definition af realindkomstændringer ændringer i et realindkomstindeks, i hvilket der indgår de på markedet observerede priser og mængder af de forskellige goder. Denne »praktiske« definition af realindkomstændringer som ændringer i et indeks giver samme sæt af problemer, som allerede er behandlet under gennemgangen af Hicks' 1940-definition af en velfærdsforbedring.

Vi ser altså, at den første halvdel af Pigous definition af en velfærdsforbedring reelt er et kompenstationstest, og at Kaldors og Hicks' velfærds-kriterier står i gæld til Pigou, hvad effektivitetsbetingelsen angår. Andet led af Pigous kriterium for en forbedring i den økonomiske velfærd, fordelingsbetingelsen, anvendes ikke af Kaldor og Hicks på grund af dens indhold af interpersonelle sammenligninger. Ved helt at undlade at knytte nogen fordelingsbetingelse til deres kriterium blev Kaldor og Hicks mere ensidige i deres bestræbelser på at definere en velfærdsforbedring.

I. M. D. Little [15] pp. 10-14 har undersøgt meningen med andet led af Pigous velfærds-kriterium. Bag teorien om, at en overførsel af indkomst fra de rige til de fattige øger samfundets økonomiske velfærd, ligger den såkaldte lov om indkomstens aftagende grænsenytt ved større indkomst. *Bentham* havde ment, at den aftagende grænsenytt gjaldt realindkomsten, *Marshall* mente derimod, at den måtte gælde pengeindkomsten. Pigou mener tilsyneladende, at det er af den voksende realindkomst, at grænsenytt er aftagende [18] p. 89: »Nevertheless it is evident that any transference of income from a relatively rich man to a relatively poor man of a similar temperament, since it enables more intense wants to be satisfied at the expense of less intense wants, must increase the aggregate sum of satisfaction«. Problemet med Pigous fordelingsbetingelse er, hvad der skal forstås ved »a relatively rich man« sammenlignet med »a relatively poor man«. Det eneste kendetegn, der opgives for den rige mand, er, at hans behov er mindre intense end en fattigere mands. Little mener, at loven om den aftagende grænsenytt må gælde realindkomsten i Pigous kriterium, men han tvinges til at fortolke loven som en tautologi, idet en højere grænsenytt af penge af Pigou tages som tilstrækkeligt kriterium for en lavere realindkomst. Tautologien må komme til at lyde nogenlunde således: »... enhver overførsel af indkomst fra en mand, hvis behov på grænsen er mindre intense (= definitionen af *en relativt rig mand*) til en mand, hvis behov på grænsen er mere intense (= definitionen af *en relativt fattig mand*), må forøge den samlede sum af tilfredsstillelse«.

En fuldstændig ligelig pengeindkomstfordeling ville kun give den største behovstilfredsstillelse, hvis alle individer havde samme præferencestruktur og samme evne til behovstilfredsstillelse og var stillet over for de samme markedspriser. Men da disse betingelser ikke er opfyldt i virkeligheden, kan

vanskeligheden ved anden del af Pigous velfærds-kriterium ikke overvindes ved at fortolke den aftagende grænsenytte af indkomsten som gældende pengeindkomsten.

Tilbage af Pigous dobbelte effektivitets- og fordelingskriterium bliver et effektivitetskriterium kombineret med en betingelse om, at fordelingen af realindkomsten ikke må være forringet. Pigous fortolkning af, hvad der skal forstås ved »ikke forringet«, må opgives som værende tautologisk eller uden klar mening.

15. *Little's dobbelte kompensations- og fordelingskriterium.* I. M. D. Little [15] har med indførelsen af et nyt dobbelt kriterium for en forøgelse af velfærden fortsat den linie, som allerede Pigou var slået ind på.

Little ledes til formuleringen af sit dobbelte velfærds-kriterium efter en kritik af Kaldors, Hicks' og Scitovskys enkelte kriterium for velfærdsforøgelse. Paretos, Bergsons og Samuelsons analyse af de nødvendige betingelser for maksimal velfærd afvises af Little som utopisk. Virkeligheden vil næsten altid kræve et valg mellem to eller flere økonomiske situationer, hvoraf ingen opfylder optimalbetingelserne, hvorfor problemet bliver at finde egnede kriterier til afgørelse af, hvilken af flere (eller to) alternative situationer der er bedst.

Kritikken af kompen-sationsteori-erne går ud på, at de *faktiske* ændringer i indkomstfordelingen, der følger af en bevægelse fra én økonomisk produktions- og fordelingssituation til en anden, ignoreres. Er det anvendte kompensationskriterium opfyldt, anbefales bevægelsen, uanset hvilken indkomstfordeling der bliver resultatet.

I kompen-sationsteori-erne finder Little den værdidom skjult, at en forøgelse af velfærden, således som den er defineret ved kompensationskriteriet, er en god ting. For at undgå at forlene kompensationskriteriet med et objektivt skær ønsker Little at udbygge kriteriet med en eksplicit værdidom om fordelingen.

Til klassifikation af alternative økonomiske situationer stiller Little tre spørgsmål [15] p. 101:

- (a) Er Kaldor-Hicks-kriteriet opfyldt?
- (b) Er »Scitovsky«-kriteriet opfyldt?
- (c) Er omfordelingen god eller dårlig?

Opfyldelsen af (a) er identisk med opfyldelsen af Kaldors (og Hicks') enkelte effektivitetskriterium, opfyldelsen af (b) er identisk med opfyldelsen af anden halvdel af Scitovskys dobbelte Kaldor-kriterium, medens (c) tjener til at sikre, at fordelingen i den nye situation er mindst lige så god som i den gamle situation.

Da ethvert af spørgsmålene (a)-(c) kan besvares med »ja« eller »nej«,

kan der tænkes i alt 8 svarkombinationer, når de tre spørgsmål stilles til afgørelse af, hvilken af to situationer der er bedst i velfærdsmæssig henseende. Ved en nøjagtig analyse af disse otte situationer når Little frem til en definition af velfærdsforøgelse, der kræver, at spørgsmålene (b) og (c) besvares bekræftende. Denne definition gælder, hvad enten omfordeling af indkomsten er mulig både før og efter en bevægelse fra den gamle til den nye situation, eller den kun er mulig før eller kun efter, eller den slet ikke er mulig. Forskellige antagelser med hensyn til, hvornår omfordeling var mulig, var Little efter *K. J. Arrows* [3] pp. 923-934 kritik af førsteudgaven af »Critique« blevet nødt til at arbejde med i sin analyse.

Den nøjagtige definition af en økonomisk ændring, der forøger velfærden, lyder i 1957-udgaven af »Critique«: »We can thus say that an economic change is desirable (and increases welfare) (i) if it causes a good redistribution of wealth, and (ii) if the potential losers could not profitably bribe the potential gainers to oppose it – (always assuming that no still better change is therefore prejudiced).« [15] p. 109.

To værdidomme er implicit indeholdt i dette dobbelte kriterium, (1) at et individ stilles bedre, hvis det sættes i stand til at nå en mere eftertragtet position i dets valgorden (nå op på en højereliggende indifferenskurve), og (2) at samfundet er bedre stillet, hvis ét individ stilles bedre, samtidig med at intet individ stilles dårligere [15] p. 276.

Anvendelsen af Littles definition på de ovenfor nævnte 8 tilfælde fører til, at kun i to tilfælde – nemlig hvor der svares ja til alle tre spørgsmål, og hvor der svares nej til spørgsmål (a) og ja til (b) og (c) – anbefales en bevægelse til den nye situation.

16. *Diskussion om Little's definition af velfærdsforøgelse.* *E. J. Mishan* har i artikler fra 1961 [18] og 1962 [24] kritiseret og omformet Little's velfærds-kriterier. I 1961-artiklen foreslår Mishan som en konsekvens af andres og sin egen kritik af uklarheder og inkonsekvens i Little's kriterier

- (i) at indføre en »stærk« fordelingsbetingelse i stedet for Little's »svage« – d.v.s. erstatte ordet »good« i første del af Little's definition (i) med ordet »better« –,
- (ii) at ændre fortolkningen af udtrykket »II-fordelingen er bedre end I-fordelingen«, da Little's egen fortolkning ikke er tilfredsstillende, og
- (iii) at indføre en mere konsekvent og utvetydig terminologi ved affattelsen af de hidtidige »kompensationstests«, idet samtidig de tilfælde, der er kompensationsækvivalente – hvor altså kompensation kun lige akkurat er mulig, idet vindernes gevinst helt opluges af kompensationen til tabene – udelukkes af analysen for at forhindre tvetydigheder i de opnåede resultater.

I en udveksling af synspunkter i *Economic Journal* 1962 [24] omkring den af Little udformede velfærdsteori deltager *J. E. Meade*, *D. H. Robertson*, *I. M. D. Little* og *E. J. Mishan*. Diskussionen drejer sig især om, hvorvidt Littles kriterium er for restriktivt under hensyn til hans egen definition af velfærdsforøgelse, samt om fortolkningen af den fiktive fordeling, der fremkommer, når det ene af de godebundter, der indgår i sammenligningen, tænkes omfordelt på en måde, der gør det sammenligneligt med den faktiske fordeling af det andet godebundt.

Der slutes af med et bidrag af *Mishan*, der indfører *en ny fordelingsbetingelse* som en følge af, at de forbedringer, han selv foreslog i sin 1961-artikel, ikke garanterer, at der ikke kan fremkomme kontradiktoriske resultater ved anvendelse af definitionen. – Hans nye definition af en »social forbedring« (synonymt med »forøgelse i samfundets velfærd«) bliver således: »En social forbedring defineres som en ændring i den samfundsmæssige organisation, hvorved (i) alle stilles bedre *uden at velfærdsfordelingen gøres mindre lige*, samtidig med at (ii) den eksisterende samling goder fordeles mere lige«.

De tilstrækkelige betingelser for, at en således defineret social forbedring har fundet sted, er opfyldt, når enten Kaldor-Hicks-kriteriet eller »Scitovsky«-kriteriet er opfyldt, samtidig med at indkomstfordelingen med godebundt II (den nye situation) er mere lige, end den er med godebundtet I (den gamle situation), idet indkomstfordelingerne i II og I sammenlignes *direkte*, d.v.s. på basis af standardafvigelse eller et andet mål for spredning omkring middelinkomsten [18] pp. 242-243.

Bemærkelsesværdigt ved Mishans 1962-velfærdsbegreb er dets lighed med Pigous velfærdsbegreb fra 1920. Mishan er gået det skridt videre end Little, at han indsnævrer den »åbne« værdidom »en *bedre* fordeling« til den mere specifikke »en mere *ligelig* fordeling«; dette sidste udtryk ligger tæt op ad Pigous krav om, at den del af realindkomsten, der tilfaldt de fattige, i hvert fald ikke måtte være formindsket, hvis en større realindkomst som målt ved et valgt realindkomstindeks skulle kunne karakteriseres som en velfærdsforøgelse.

Fælles for Pigou og Mishan er den samtidige vurdering af ændringer i realindkomstens størrelse og i dens fordeling ved definitionen af en velfærdsforøgende foranstaltning. Mishan erkender dog til forskel fra Pigou klart de værdidomme, der er nødvendige, for at der kan fremkomme en konklusion om, under hvilke betingelser velfærden kan siges at være blevet forøget.

Konklusion.

17. Det har været undersøgelsens mål at søge at klarlægge, hvilken betydning begreberne velfærdsforøgelse og velfærdsmaksimering har i forskellige

velfærdsteorier i de sidste 40 år. Kun nogle af de vigtigste teorier har kunnet medtages i oversigten, og udvælgelsen er ofte foretaget skønmæssigt.

Skal resultatet af undersøgelsen sammenfattende vurderes, må det konstateres, at hver enkelt teori har brugt begreberne velfærdsmaksimering henholdsvis velfærdsforøgelse på forskellig måde, idet indholdet af disse begreber enten er fastlagt i teoremer, der i virkeligheden har vist sig at være forklædte definitioner, eller er blevet bestemt ved eksplicite definitioner. Begreberne har ikke på forhånd haft et bestemt betydningsindhold, som teorierne har været bundet af. Langt snarere har de fungeret som bekvemme korte skrivemåder – jfr. Archibald – for, hvad de enkelte teorier gennem definition har bestemt sig for, at forbedrede henholdsvis optimale økonomiske samfundstilstande skulle dække over.

I flere teorier har vi set, at udtryk som »samfundets realindkomst forøges«, »samfundets velfærd forøges«, »en social forbedring finder sted« er blevet brugt synonymt. Om man vælger det ene eller det andet udtryk for en ønskværdig ændring i samfundets økonomiske organisation, er altså uden større betydning.

Der lader sig spore en udvikling i velfærdsteorien i den betragtede periode på flere områder.

Vigtigst er måske en voksende erkendelse af det problem, som implicite værdidomme i velfærdsdefinitioner rejser. Særlig Little har i de senere år ydet et bidrag i så henseende. Archibald har rejst problemet om værdidommens plads i velfærdsteorien, idet han har hævdet, at velfærdsteorien ikke i højere grad end positiv teori er afhængige af værdidomme.

Vanskelighederne ved i praksis at opfylde forudsætningerne for velfærdsmaximumsanalysen har bidraget til, at »velfærdsforbedringsanalysen« har vundet terræn. – Pigou lagde ud med en definition af velfærdsforøgelse, der både krævede hensyntagen til effektiviteten og fordelingen. Kaldor og Hicks søgte at anvende et rent effektivitetskriterium, idet de negligerede indkomstfordelingen. Little gik med udbygningen af effektivitetskriteriet med en udtrykkelig værdidom om, hvorvidt ændringen i fordelingen var god eller dårlig, et skridt tilbage til Pigous princip, dog uden at anvende dennes utilitaristiske terminologi. Littles fordelingsbetingelse var tilsyneladende mindre specifik end Pigous. Endelig har Mishan med kravet om en mere *ligelig* indkomstfordeling som fordelingsbetingelse i sit toleddede kriterium gjort fordelingsbetingelsen så specifik som ingen tidligere i velfærdsteorien.

Der kan spores en tendens henimod at gøre definitionen af velfærdsforøgelse mere »acceptabel«, d.v.s. at de i definitionen indeholdte værdidomme i så høj grad som muligt svarer til samfundets vurdering af, hvad der skal forstås ved forbedringer i den økonomiske organisation.

Endvidere har udviklingen i velfærdsteorien tjent til at afsløre selvmodsigelser og inkonsekvenser i de enkelte teorier. Udviklingen af Littles teori fra 1950 til Mishans kritik i 1961 og 1962 er et godt eksempel herpå.

LITTERATUR

- [1] Archibald, G. C., »Welfare Economics, Ethics, and Essentialism«. *Economica*, N.S., Vol. XXVI, No. 104, 1959, pp. 316-327.
- [2] Arrow, Kenneth J., *Social Choice and Individual Values*. New York, 1951.
- [3] - »Little's Critique of Welfare Economics« *American Economic Review*, dec. 1951, XLI, nr. 5, pp. 923-934.
- [4] Barone, E., »The Ministry of Production in the Collectivist State.« i F. A. Hayek, ed., *Collectivist Economic Planning*, London 1935.
- [5] Bergson (Burk), A., »A Reformulation of Certain Aspects of Welfare Economics«. *Quarterly Journal of Economics*, LII, 1938, pp. 310-334.
- [6] - »Socialist Economics«, *A Survey of Contemporary Economics*, ed. by Howard S. Ellis, Toronto 1948.
- [7] Graaf, J. de V., *Theoretical Welfare Economics*, Cambridge (U.P.) 1957.
- [8] Haavelmo, *Økonomisk Velfærdsteori*, Oslo 1950, (Memo 7/8 1950), pp. 1-11.
- [9] Harrod, R. F., »Scope and Method of Economics«. *Economic Journal*, 1938, pp. 383-412.
- [10] Hicks, J. R., »The Foundations of Welfare Economics«. *Economic Journal*, 1939, pp. 696-712.
- [11] - »The Valuation of the Social Income«. *Economica*, maj 1940, pp. 105-124.
- [12] Kaldor, N., »Welfare Propositions of Economics and Interpersonal Comparisons of Utility«. *Economic Journal*, 1939, pp. 549-552.
- [13] Keller, Paul, *Dogmengeschichte des wohlstandpolitischen Interventionismus*. Dissertation Zürich. Winterthur 1955, Kapitlerne 14 og 15, pp. 274-363.
- [14] Lange, O., »The Foundations of Welfare Economics«. *Econometrica* 1942, pp. 215-228.
- [15] Little, I. M. D., *A Critique of Welfare Economics*, Oxford 1957 (2. udgave).
- [16] Marshall, A., *Principles of Economics*, London 1910.
- [17] Mishan, E. J., »A Survey of Welfare Economics, 1939-1959«. *Economic Journal*, juni 1960, LXX, pp. 197-266.
- [18] - »Welfare Criteria for External Effects«. *American Economic Review*, sept. 1961, LI, nr. 4, pp. 594-613.
- [19] Pareto, V., *Cours d'economie politique* II, Lausanne 1896.
- [20] Pigou, A. C., *The Economics of Welfare*. Part I. London 1920 (1. udgave), pp. 1-68.
- [21] - *The Economics of Welfare*. London 1932 (4. udgave).
- [22] - »Some Aspects of Welfare Economics«. *American Economic Review*, juni 1951, XLI, nr. 5, pp. 287-302.
- [23] Robbins, L., »Interpersonal Comparisons of Utility«. *Ec. Journ.*, 1939, pp. 635-641.
- [24] Robertson, D. m. fl., »Welfare Criteria: An Exchange of Notes«. *Economic Journal*, marts 1962, LXXII, pp. 226-244.
- [25] Samuelson, P. A., »Evaluation of Real National Income«. *Oxford Economic Papers*, N.S., Vol. II, 1950, pp. 1-29.
- [26] - *Foundations of Economic Analysis*. Cambridge, Mass. (Harv.U.P.) 1958, kapitel VIII.
- [27] - »The Gains from International Trade Once Again«, *Economic Journal*, LXXII, no. 288, dec. 1962, pp. 820-28.
- [28] Scitovsky, T. de, »A Note on Welfare Propositions in Economics«. *Review of Economic Studies*, Vol. IX, 1941-42, pp. 77-88.
- [29] - »The State of Welfare Economics«. *Am. Ec. Rev.*, juni 1951, XLI, nr. 3, pp. 303-315.
- [30] Weckstein, R. S., »Welfare Criteria and Changing Tastes«, *American Economic Review*, marts 1962, Vol. LII, no. 1, pp. 133-153.
- [31] Zeuthen, F., *Videnskab og Velfærd i økonomisk politik*. Studier fra Københavns Universitets økonomiske Institut nr. 1, 1958.